

Summary

Survival of Black-headed Gulls Larus ridibundus in Sweden

The survival of the Black-headed Gull in Sweden is estimated for different decades using ring recoveries (Table 1). Only birds ringed as pulli and found dead were used for the estimates, and birds shot and with unknown or uncertain recovery date were excluded. The survival estimates for all 2679 birds are for the first year 49.9% (SE=1%), the second year 68.5% (SE=1.3%) and the third and later years 74.5% (SE=1%). There are differences between the different decades but no recent and consistent trend that could explain the great population decline since the middle of 1970s. (The low figure for adult survival in the 1990s depends on the fact that many birds have not yet been recovered). Using the survival estimate for all birds, the population of Black-headed Gull in Sweden must produce 1.5 young per pair to remain unchanged. However, recent studies show that few colonies seem to be able to produce that number. Hence it is likely that low declining recruitment rather than increasing mortality is causing the population decline.

Hans Rytman, Kantarellvägen 25, S-756 45 Uppsala, Sweden

<https://doi.org/10.34080/os.v8.22962>

Några observationer av tofsmesens *Parus cristatus* övernattningsbeteende vintertid

STEFAN KARLSSON

För att kunna minimera energiförlusten under de långa vinternätterna är en bra övernattningsplats av stor betydelse för våra övervintrande fåglar. Av Nordeuropas mesar övernattar åtminstone talg- och blåmesen regelbundet i holkar eller trädhåligheter medan barrskogens mesar, talltitan, svartmesen och tofsmesen påträffas mycket sällan på liknande övernattningsplatser (Hildén 1977, Cramp m.fl. 1993). Tofsmesens övernattningsbeteende är överlag dåligt känt och t.ex Cramp m.fl. (1993) ger inga uppgifter härom.

I denna notis beskriver jag några iakttagelser rörande tofsmesens vintertida övernattningsbeteende. Observationerna är gjorda under tre olika perioder (A, B och C, Tabell 1) på två olika lokaler, Pargas (60°17'N, 22°20'E, period B) samt Nummi-Pusula (60°26'N, 23°56'E, perioderna A och C) i sydvästra Finland. Väderleksförhållandena vid observationstillfällena varierade från lugnt molnfritt kyligt väder med snötäcke till milda molniga förhållanden med duggrejn eller snöfall (Tabell 1).

Period A

Under denna period övernattade en ensam tofsmes i en tät dunge av små granar (dungens storlek ca 10 x 15 m, trädens höjd 2–5 m). Dungen var omgiven av gammal barrskog förutom från öster där dungen erhöll vindskydd av en mindre bergsknall. Vid solnedgången uppvisade fågeln genomgående samma beteendemönster. Den närmade sig dungen högt uppe i de omgivande barrträden, vid samtliga tillfällen lockande med artens typiska lockläte. När fågeln hade nått kanten av dungen tystnade den och "föll" rakt ner i dungen. På morgonen var beteendet något av raka motsatsen, från dungen flög fågeln upp i någon av de omgivande furorna och lät här höra sitt lockläte. Fågeln stannade dock aldrig i dungens närhet utan flög direkt, ofta ljudligt lockande, varje morgon följande i stort sett samma rutt till ca 100 m från dungen.

Trots att det verkade uppenbart att fågeln övernattade i dungen lyckades jag endast en gång notera dess exakta övernattningsplats. I detta fall (på morgonen 25 december 1991, -10.4°C, ca 20 cm snö) kom mesen ut (ca 2 minuter efter soluppgången) från en snögrotta som hade bildats mellan två marknära snötyngha grangrenar (Figur 1). Den stannade ca 2 minuter på en av grenarna putsande sin fjäderskrud varefter den lämnade dungen enligt ovan beskrivna mönster. I håligheten noterades fågelspillning varför det var sannolikt att den hade tillbringat natten här. Ett försök att samma kväll undersöka ifall mesen skulle återkomma till samma övernattningsplats misslyckades. Fågeln anlände enligt beskrivet mönster till dungen men eventuellt p.g.a. min närvaro, noterades den inte söka sig till samma plats. Troligt var dock att den övernattade i dungen ty den lämnade denna följande morgon på samma sätt som tidigare.

Den sista iakttagelsen noterades i mitten av januari 1992. Vid följande besök på lokalen (3 och 4 februari 1992) observerades ingen tofsmes kringdungen varken vid solnedgången eller följande soluppgång.

Tabell 1. Observationsperioderna, antal observationstillfällen vid skymningen respektive gryningen samt rådande väderleksförhållanden vid observationstillfällena.

Periods of observation, number of observations at dawn and dusk as well as the weather-types at each time of observation.

Plats <i>Place</i>	Observationsperiod <i>Observation period</i>	Antal observationstillfällen <i>Number of observations</i>		Väderlek vid observationstillfällena <i>Weather at the time of observations</i>	
		vid soluppgång <i>at sunrise</i>	vid solnedgång <i>at sunset</i>	Temperatur <i>Temperature</i> (°C) min/max	Snödjup <i>Snow cover</i> (cm) min/max
A	6.12.1991 - 19.1.1992	10	6	- 15 / + 1	0 / 30
B	14.11.1992 - 13.12.1992	5	4	- 4 / ± 0	0 / 5
C	19.11.1994 - 4.2.1995	10	5	- 12 / + 2	0 / 50

Period B

Dessa observationer berör en ensam tofsmes med mycket likartat beteende som den ovan beskrivna. Fågeln sökte sig vid solnedgången till en grandunge

(storlek ca 10 x 10 m, trädens höjd 2–4 m), också denna belägen på en sluttning med i övrigt gammal granskog. Fågelns exakta övernattningsplats lyckades jag inte notera. Efter den sista observationsdagen (13 december 1992) besöktes ej lokalen.

Figur 1. Tofsmesen övernattade under den snötäckta grangrenen (pilen).

A Crested Tit roosted at least one night under the snow-covered spruce branch (arrow).

Period C

Dessa iakttagelser är gjorda inom samma område som observationerna under period A. I detta fall berör iakttagelserna delvis två individer, varav den ena tofsmesens övernattningsområde undersöktes närmare. Fågelnas beteendemönster vid solnedgången respektive -uppgången var överensstämmande med de två tidigare beskrivna observationerna. Vid solnedgången kom mesen till ett tätare parti av små till medelstora granar (områdets storlek ca 15 x 20 m, trädens höjd 4–7 m), beläget i en svacka och omgiven av äldre granskog. Vid 6 av 10 morgonobservationer kunde locklätet från den andra tofsmes-individen höras ca 200 m från det beskrivna granbeståndet. De två mesarna "besvarade" varandras läten och sökte upp varandra, varpå de tystnade och troligen inledde dagens födosökande.

Fågelnas exakta övernattningsplats förblev också här oupptäckt. Den sista observationen gjordes 4 februari 1995 varefter området ej längre besöktes under vintern.

Tid i övernattningsområdet

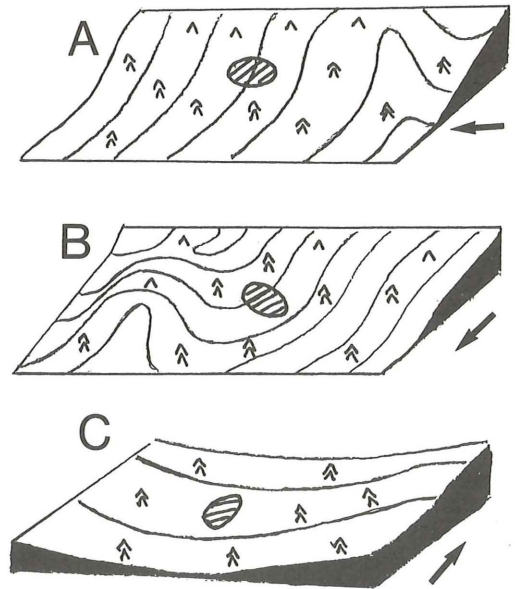
De observerade tofsmesarna anlände i medeltal 4,3 minuter före solnedgången till respektive övernattningsområde (varierande från 8 minuter innan till 14 minuter efter solnedgången, n=15). På morgonen lämnade fåglarna övernattningsområdet i medeltal 9,8 minuter före soluppgången (varierande från 32 minuter före till 7 minuter efter soluppgången, n=25). Ingen signifikant skillnad kunde noteras mellan mulna ock klara väderleksförhållanden, varken vid skymningen (t=1,743, student t-test) eller gryningen (p=0,690).

Vid morgonobservationerna antecknades även, som jämförelse, den första iakttagelsen av några andra vanliga tättingar. De första lockande kungsfåglarna hördes i medeltal 30,2 minuter innan soluppgången (variationen 79 minuter – 11 minuter innan soluppgången, n=23) samt de första domherrarna 43,8 minuter innan soluppgången (variationen 59 minuter – 12 minuter innan soluppgången, n=20). I jämförelse med dessa var tofsmesen signifikant senare (p<0.001).

Sammanfattning

Gemensamt för samtliga observationer har varit att tofsmesarna har uppsökt täta bestånd av relativt unga granar omgivna av gammal skog samt topografiskt sett belägna på sluttningar eller i en svacka

(Figur 2). Grandungarna har således varit väl belägna med tanke på vindskydd. Trots att en enda säker observation av övernattnig kunde noteras var beteendemönstret mycket likartat vid samtliga observationer varför det var sannolikt att samtliga beskrivna grandungar var tofsmesarnas övernattningsområde. Den definitiva övernattningsplatsen väljs eventuellt på basen av rådande vindförhållanden, snötäcke och temperatur. De iakttagna tofsmesarna hade också för vana att låta höra sitt lockläte vid, men aldrig i grandungarna. Framför allt vid gryningen kunde lockandet vara rätt ihållande, vid några tillfällen upp till en minut. Här hade vädret en avsevärd inverkan. Då vädret var klart, var lockandet betydligt aktivare och övergick ibland till sång. Här bör dock noteras att de iakttagna tofsmesarna skulle troligen aldrig ha blivit upptäckta om icke dessa hade haft för vana att låta höra sitt läte. Hur allmänt giltiga dessa beteenden är, är därför omöjligt att avgöra.

Figur 2. En topografisk översikt över de observerade grandungarna (streckade områden) med omgivning där tofsmesarna övernattade. Pilens riktning visar norr och pilens längd motsvarar ca 20 m. (» = grandominerad skog, > = talldominerad skog).

A topographic overview of the roosting area (shaded area) with surroundings. The arrows show the direction of north and the length of the arrow corresponds to approximately 20 m. (» = spruce dominated forest, > = pine dominated forest).

Jämfört med iakttagelser om svartmesens samt talltitans övernattningsbeteenden kan en del likheter noteras. Löhrl (refererat i Cramp m.fl. 1993) har observerat att svartmesar övernattar under grangrenar med nedåthängande kvistar som ger effektivt skydd framför allt då dessa är snötäckta. Han noterade dessutom att svartmesen alltid övernattade ensam oberoende av väderleksförhållanden. Novikov (1972) rapporterar att talltitan ofta övernattar i snögångar som bildats under trädrötter och Haftorn (1972) beskriver en iakttagelse över en talltita som övernattade i en snögång under en snedliggande trädstam. Övernattningar i rena snögångar (övergivna gnagargångar eller dyl.) har rapporterats för ett flertal av våra mesarter men t.ex. lappmesen favoriserar trädhål framom trånga snögångar, eventuellt p.g.a. fågelns närkontakt med den omgivande snön vilket i själva verket kan påskynda en liten fågels energiförlust (Korhonen 1981). Snöhåligheter bildade under trädgrenar, -stammar eller -rötter kunde däremot tänkas vara mera öppna men trots det erbjuda värmeisolering och vindskydd. Dylåka platser förekommer dessutom rikligt och torde ge ett bättre skydd mot t.ex. sparvuglan som kan tänkas undersöka trädhål och holkar.

Referenser

- Cramp, S., Perrins, C.M. et al. 1993. *Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa – BWP*. Vol. VII. Oxford University Press, Oxford.
- Haftorn, S. 1972. Hypothermia of tits in the arctic winter. *Ornis Scand.* 3:153–166.
- Hildén, O. 1977. Talitiaisen painonvähennyksestä yön aikana (Summary: Weight loss of roosting Great Tits). *Ornis Fennica* 54:135–137.
- Korhonen, K. 1981. Temperature in the nocturnal shelters of the Redpoll (*Acanthis flammea* L.) and the Siberian Tit (*Parus cinctus* Budd.) in winter. *Ann.Zool.Fennici* 18:165–168.
- Novikov, G.A. 1972. The use of under-snow refuges among small birds of the sparrow family. *Aquilo Ser.Zool.* 13:95–97.

Summary

Notes on the winter-time night roosting behaviour of the Crested Tit Parus cristatus

I describe three observations of the roosting behaviour of the Crested Tit collected during three different periods (A–C, Table 1) and at two locations in SW Finland. In all three cases the tits appeared to roost alone in a dense stand of small to medium sized spruces (2–7 m high) located on a slope or in a

hollow, and surrounded by old coniferous forest (Figure 2). The tits arrived to the spruce stands in average 4.3 minutes before sunset (max: 8 minutes before, min: 14 minutes after) and left the roosting areas in average 9.8 minutes before sunrise (max: 32 minutes before, min: 7 minutes after). The weather conditions (clear vs. cloudy sky) had no significant influence on the time when entering or leaving the roost. The tits never called in the roost stand but frequently just before entering it at dusk and especially when leaving it at dawn.

Only once did I find the actual roosting place. It was located between two spruce branches covered by snow (Figure 1). Similar places have earlier been described for at least the Coal Tit *Parus ater* and the Willow Tit *Parus montanus*. For a small bird, this type of roosting place might offer better protection against heat loss compared to snow burrows where close contact with the snow might actually accelerate the reduction of the body temperature.

Stefan Karlsson, *Ekipagegatan 4 B 10, FIN-20880 Åbo, Finland*

Mixed clutches of Blue Tits *Parus caeruleus* and Great Tits *Parus major* in nest boxes in Central Italy

FABRIZIO PETRASSI, ALBERTO SORACE, FEDERICA TANDA & CARLO CONSIGLIO

In hole nesting birds and especially in tits *Parus* mixed clutches, laid by two or more species in the same nest, are often observed (Merilä 1994). In this paper we report four mixed clutches of *Parus caeruleus* and *P. major* in nest boxes in the Presidential Estate of Castelporziano (41° 44' N – 12° 24' E), where populations of these two species, studied since 1991 (Bellavita & Sorace 1994, Sorace et al. 1994, Petrassi et al. 1997), reach very high density, superior to those in other areas of Central Italy (Bellavita & Sorace 1994).

In the winter of 1995, 160 nest boxes (14x14x21 cm, 3.6 cm entrance) were placed at about three meters height in three different habitats: a deciduous wood with predominant *Quercus cerris* and *Q. frainetto*, an evergreen wood with *Q. ilex*, and an inter-